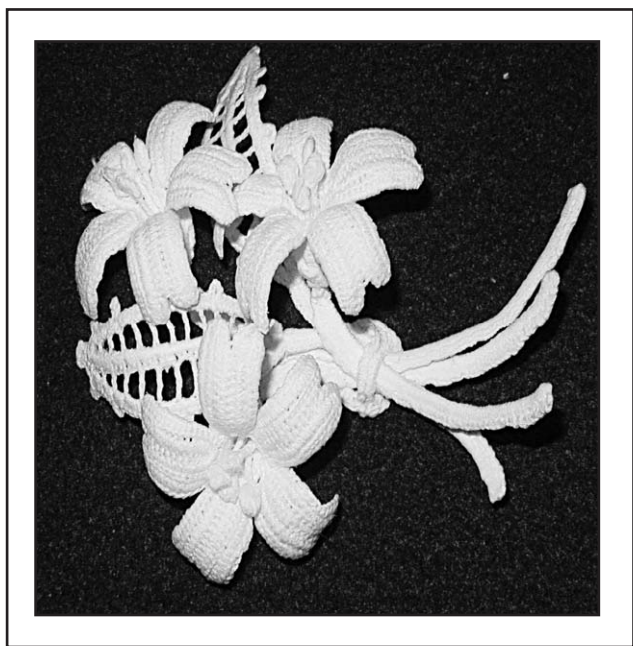

Richard Sobotka

ZAŠOVSKÉ KYTIČKY

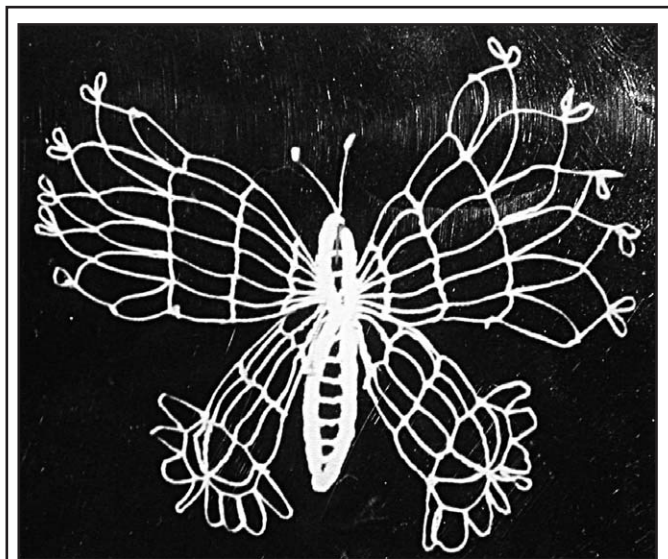

2003

*Je to jen bílá nit, ale co všechno z ní
dokáží zhotovit lidské ruce.*

*Uháčkovat dečku, záclonu, třeba klo-
bouček, kapesníček, rukavičky.*

Nebo kytičku.

Motýl Milady Jaroňové, uháčkovaný pro EXPO '58.

HISTORIE

Snaha po zdobení textilií sahá až do starověku. Techniky byly různé, způsob zdobení závisel i na použitém materiálu. Kromě vyšíváných vzorů na tkanině zdobívala oděvy krajka - vzdušná prolamovaná látka s jemným vzorem, zhotovovaná původně ručně paličkováním, háčkováním, vyšíváním, popřípadě pletením nebo síťováním, od 19. století vyráběná převážně strojově. Krajka sloužila zejména jako dekorace šatů, prádla, ubrusů a dalších okrasných textilních produktů.

V Zašově převládalo ruční zhotovování kraje háčkováním z nití, bavlny, vlny a jiných přízí. Pomocí háčku se chytilo očko háčkovací příze, provlékáním smyček pak vznikaly krajky, háčkovaná záclona, součást nebo doplněk oděvu.

Dovednosti irské krajky se zašovské ženy učily v klášterní škole od řadových sester zašovského kláštera, na obecných školách vyučovaly ruční práce industriální učitelky. Zejména paní Sváková, Bumbalová, Vítkovská a Otylka Jaroňová vynikly v háčkování irských kraje.

Irská krajka je jedna z nejmladších krajkářských technik. Vznikla v polovině 19. století v irských kláštrech jako napodobenina benátských kraje. Irská krajka byla používána ke zdobení prádla a oděvu. Od jeptišek se novou techniku háčkováním naučily irské ženy. Zisk z prodeje kraje pomohl v roce 1846 irským rodinám překonat nejhorší období hladomoru. Později se technika irské krajky rozšířila do Francie, Rakouska a Německa.

"Osobitost irské háčkované krajky," jak za-

znamenává ve své učebnici Irská háčkovaná krajka Růžena Prokešová, "spočívá v omezování symetrie ve vzoru a v plastičnosti krajky. Charakteristické jsou hutné kompaktní květinové vzory, které vystupují nad povrch řídké půdice (pozn.: uháčkované základny)."

Při zhotovování irské krajky jsou nejprve uháčkovány volné motivy, kvítka, lístky a podobně. Ty se pak dodatečně spojují háčkovanou půdicí (sháčkováním).

U složitých a velkých vzorů je důležitá příprava nákresu a výtvarného návrhu. Podle předkresleného návrhu se jednotlivé uháčkované prvky - motivy rozloží na podkladové plátno a přistehují, pak se sháčkují. Při práci se podkladová látka musela držet v ruce a propojení motivů sháčkováním bylo potřeba provést tak, aby se do podkladové látky nepíchlo. Po dokončení krajky se dílo obrátilo, stehy se vypáraly, nosný materiál - podkladová látka šla pryč. Zůstalo jen to, co bylo uháčkováno. Následovalo praní a žehlení. Žehlilo se z rubu krajky, aby líc vzoru dostal vypouklý tvar. Zakulacenými kolíky se vypukliny do tvarovaly.

Při háčkování irské krajky lze pracovat podle hotových předloh a vzorů, lze však značně improvizovat. Neméně důležitá je pečlivost, trpělivost a zejména píle. Konečný výsledek díla závisí na tvořivé fantazii a tvůrčí invenci krajkářky.

Ke zhotovení irské krajky se používá háčkovací příze střední a slabé tloušťky v bílé nebo béžové barvě. Háček přiměřené velikosti, aby vznikla hustá krajkovina. Silnější bavlněná příze se používá na podkládání jako pomocná síť.

Pestrost a rozmanitost háčkovaného vzoru krajek a deček záležela na dovednosti žen. Zručnější se pouštěly do jemných a členitých vzorů, jiné háčkovaly vzory větší a jednodušší. Některá háčkovala

jen záclony a větší kusy ze silnější příze, aby oči tolik netrpěly, a to co dokázaly její upracované ruce. V Zašově nejvíce při výuce háčkování irské krajky podchytila tetička Otylka Jaroňová. Měla ráda ruční práce a brzy uměla háčkovat velmi pěkné věci. Jezdila také s řádovými sestřičkami na Slovensko, kde se háčkovaly krajky pro kněžská obřadní roucha, tam se v krajkách zdokonalila. Uměla háčkovat oltářní plachty pro kostely a nabíraná obřadní roucha, byly to krajky asi 50 cm široké a až 3 m dlouhé. Dovednost tetičky Otylky Jaroňové a dalších zašovských krajkářek nezůstala nepovšimnuta. Jejich krajky se dostaly na výstavu do Prahy, odkud pak přišlo množství objednávek. Ke splnění zakázek bylo potřeba vyučit v háčkování další děvčata. Tetička Otylka Jaroňová zorganizovala v roce 1939 v Zašově první kurz háčkování, přihlásilo se do něj kolem třiceti děvčat.

Žačky se nejprve učily háčkovat jednotlivá kvítka. Po zdokonalení háčkovaly límečky na šaty. Pak došlo i na větší kusy. Nejprve vždycky připravily návrh a nakreslily rozmístění motivů na podkladový materiál.

Pracovaly především na zakázku. Když bylo hodně objednávek, zapojily se do práce i ostatní kurсистky, pokud jen trošku uměly. Některá háčkovala třeba jen kvítka, další našívala jednotlivé motivy na podkladovou látku a opět další je spojovala háčkováním dohromady.

Druhý kurz proběhl v roce 1942, ten už spolu s tetičkou Otylkou Jaroňovou vedla její nejlepší žačka Milada Jaroňová.

Výstavu v Praze navštívil také nějaký německý obchodník, který měl velkoobchod s krajkami. Krajky ze Zašové se mu líbily. Nejprve poslal ukázky krajek, se kterými obchodoval, pak za zašovskými

krajkářkami přijel s návrhem, aby pro něj háčkovaly. Dokonce posílal do Zašové přízi a další materiál, o který byla v té době nouze. Od roku 1939 zhotovovaly zašovské krajkářky pro něho záclony, prostírání na jídelní stoly a další velké háčkové zakázky. Byla to práce náročná a pracná, ale poměrně dobře zaplacená, za velkou uháčkovanou krajkou dostaly i čtyři tisíce korun.

Spolupráce s německou firmou skončila v závěru druhé světové války, kdy patrně musel obchodník narukovat na frontu, pak už se neozval.

V roce 1945 vzniklo dekretem prezidenta republiky č. 110/1945 Ústředí lidové umělecké výroby (ÚLUV). Jeho posláním bylo spolupracovat s výrobci, kteří formou individuální výroby zhotovovali užité a dekorativní předměty v duchu lidové výroby ve svém tradičním prostředí. Tyto lidové umělecké výrobky hodnotila umělecká komise a ÚLUV je prezentoval na domácích i zahraničních výstavách.

Při háčkování irské krajky uplatňovaly zašovské krajkářky vlastní invenci. Odborníci z ÚLUV pak, na základě rozvinutí místní tvůrčí modifikace, jejich výrobky nazvali "zašovskou krajkou".

Na práci tetičky Otylky Jaroňové svou zručností, nápaditostí i dovedností při ručních pracích, zvláště při háčkování, navázala její nejlepší žačka paní Milada Jaroňová.

V roce 1947 zorganizoval ředitel Státního gobelínového ústavu pan Kořínek kurs zuberské výšivky a irského háčkování. Instruktorou pro háčkování měla být původně tetička Otylka Jaroňová ze Zašové, ale pro svůj vysoký věk se úkolu vzdala a doporučila na toto místo Miladu Jaroňovou. Právě za ní přišel pan Kořínek s nápadem, aby motivy květů, které byly součástí irské krajky, uháčkovala samostatně, mýnil je vystavit v Praze jako zdobný oděvní

doplňek. Milada Jaroňová uháčkovala také několik motýlů. Kořínkův nápad měl překvapivý úspěch. Po předvedení v Praze přišla objednávka na tři sta kusů kvítek a motýlů! Uháčkovat takové množství individuálních prvků nebylo v silách jednoho člověka. Milada Jaroňová musela zaučit další děvčata.

Posléze začala Milada Jaroňová háčkovat květy v prostorové podobě a jednotlivá kvítka spojit do kytiček - **tak vznikly zašovské kytičky.**

"Zašovská kytička se zrodila sto let po vzniku irské krajky," poznamenala Jitřenka Svobodová. "Stalo se tak po roce 1947 díky invenci paní Milady Jaroňové, která až dosud ploše háčkovaným motivům dala třetí rozměr a zhotovila tak originální prostorový artefakt."

Ke zhotovení zašovské kytičky je potřeba zručnost, trpělivost, dobré oči a představivost. Různá hustota krajky zastupuje barvu. Prostorovost se dosahuje tvarováním po naškrobení.

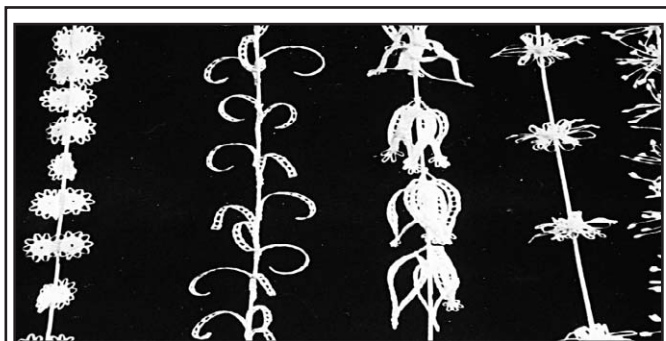
Zkušená krajkářka nepotřebuje ke zhotovení zašovských kytiček háčkováním návod. Dovede na první nebo na druhý pohled rozpoznat podstatu už zhotovené kytičky a replikovat ji. Většinou si však kytičku vymyslí a zhotoví sama.

Háčkování zašovských kytiček je individuální, především tvůrčí práce.

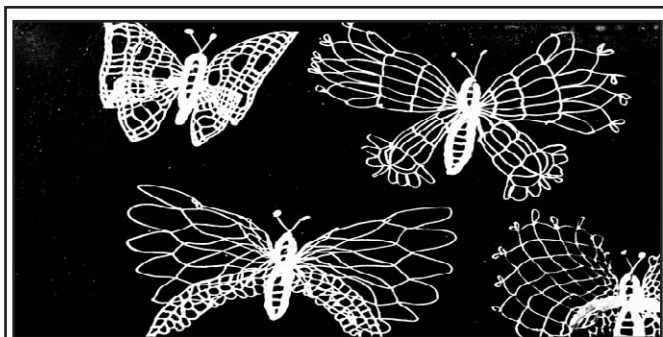
Největšího úspěchu dosáhly zašovské kytičky na EXPO 1958 v Bruselu.

Autorem návrhu bruselské expozice byl český malíř a textilní výtvarník profesor Antonín Kybal (1901 - 1971), zakladatel textilního ateliéru. Od konce 20. let minulého století usiloval o renesanci rukodělné i průmyslové tvorby, zasahoval do všech odvětví textilní tvorby. V 50. letech se orientoval na tvorbu tapiserie. Navrhl oponu a tapiserie pro československý pavilón na EXPO '58 v Bruselu.

Pro výzdobu vstupní haly použil soubor 200 různých zašovských kytiček a 25 krajkových motýlů, uháčkovaných Miladou Jaroňovou. Úspěch její práce byl tak velký, že mezinárodní porota udělila této expozici stříbrnou medaili Světové výstavy. Ústřední rada družstev v Praze pak ocenila práci Milady Jaroňové Čestným uznáním a za podnětný přínos k lidové tvorbě titulem "Mistryně zašovské krajky".

Kytičky Milady Jaroňové z EXPO '58 v Bruselu.

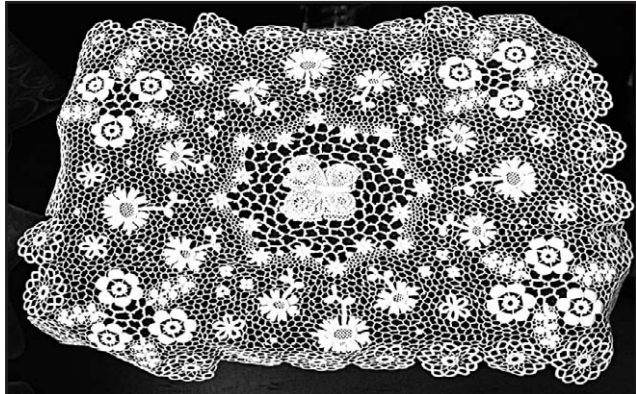

Motýli Milady Jaroňové z EXPO '58 v Bruselu.

TVŮRKYNĚ ZAŠOVSKÝCH KYTIČEK

OTYLKA JAROŇOVÁ

Otylka Jaroňová (asi 1870 - 1950) bydlela s rodiči v Zašové v chalupě pod Stračkou, tam měla svou vymínku. Zůstala svobodná. Měla jen kozu a kousek políčka, co zdělila po rodičích. Byla velmi pobožná. Háčkování se naučila v klášterní škole, kde se v rámci výuky ručních prací vyučovalo také háčkování irské krajky. Otylka Jaroňová byla na ruční práce velice zručná. S řádovými sestřičkami pak také jezdila na Slovensko, kde háčkovala krajky pro obřadní plachty a kněžská roucha. Svě práce vystavovala v Praze. V roce 1939 uspořádala v Zašové první kurs háčkování irské krajky, druhý pak v roce 1942. Zasloužila se o vznik zašovské krajky.

Irská krajka Milady Jaroňové.

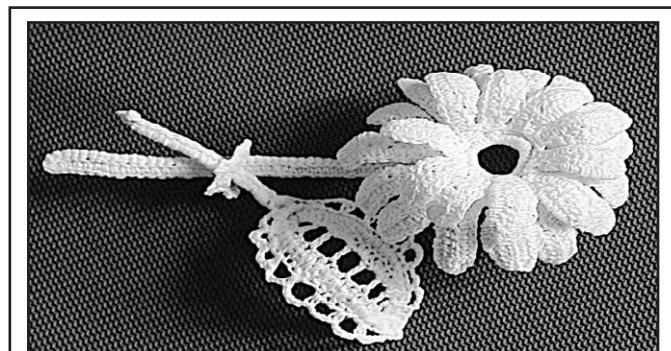
BOHUMILA RUSKOVÁ

Narozena roku 1910. Prožila těžké dětství. Otec padl v 1. světové válce, matka byla několik let bez penze a živila dvě malé dcery výdělkem z továrny. Od svých 14 let pracovala paní Bohumila Rusko-

vá v různých továrnách. Práci přerušila na několik let po porodu druhé dcery. Háčkovala od dětství. V 50. letech se od své tety Anny Nohavické naučila háčkovat zašovské kytičky a irskou krajkou vůbec. Po-

zději začala dodávat kytičky Ústředí lidové umělecké výroby, pobočce Uherské Hradiště. Získala titul "Mistryně lidové umělecké výroby v oboru zašovské kytičky" a několik čestných uznání ÚLUV. Vsetínské muzeum s ní v roce 1977 natočilo videokazetu "Zašovské kytičky Bohumily Ruskové". Už v pokročilém věku 85 let se naučila háčkovat i dózičky, zdobené zašovskou kytičkou, a další prostorové objekty. Paní Bohumila Rusková háčkuje i ve svých 93 letech.

Zašovská kytička Bohumily Ruskové.

MILADA JAROŇOVÁ

Narodila se r. 1917 v rodině manželů Vrbíkových, jako třetí v pořadí z celkem pěti dětí - 4 synové a ona - jediná dcera. Její mimořádné nadání k ručním pracím rozvinula a zdokonalila tetička Otylka Jaroňová.

"Vždycky jsem chtěla studovat," zavzpomínala paní Milada Jaroňová na vznik zašovských kyticěk. "Nemohla jsem. Už jako děvče jsem se starala o nemocnou maminku a devítičlennou rodinu.

Háčkovat mne naučila tetička Otylka Jaroňová. Dva roky jsem se u ní učila, to bylo po roce 1938, kdy jsem se provdala za Jaroslava Jaroně, malířského mistra (Otylka Jaroňová byla jeho tetou, v té době už měla kolem sedmdesáti roků).

Tetička Otylka mi vždycky povídala: jak nebudeš vědět, tak přijdi. Tak jsem kromě učení v kurzu chodila ještě za ní domů a učila se od ní.

Tenkrát na výstavě v Praze si našich háčkových krajek všiml nějaký Němec, měl vlastní velkoobchod, pro něj jsme pak od roku 1939 háčkovaly velké kusy, pokrývky na stůl, záclony.

To už o nás věděl ředitel gobelínky ve Valašském Meziříčí, pan Kořínek, zorganizoval kurs zuberské výšivky a irského háčkování, tam jsem dělala instruktorku."

Tři roky působila paní Milada Jaroňová jako instruktorka háčkování ve Státním gobelínovém ústavu ve Valašském Meziříčí a později v družstvu Lipta. Také v kurzech pro ženy, které se o háčkování zajímaly, a opakovaně proběhly v Rožnově, Krhové

a Vidči.

"Právě ředitel gobelínky pan Kořínek přišel s nápadem, abych kvítka, které byly součástí irské krajky, uháčkovala samostatně," vzpomínala paní Milada Jaroňová. "Nejprve šel s tím nápadem za tetičkou Otylkou Jaroňovou, ale ona se vymluvila, že už je na to stará. Tak přišel za mnou. Řekl, abych uháčkovala jednotlivá kvítka. Když jsem se ho zeptala, na co to bude mít, tak řekl, že je dá na výstavu, ženy si je koupí, ozdobí si jimi oděv. Podivila jsem se, kdo by ty kytičky nosil. V té době se háčkovaly květy velké, ploché a s dlouhými listy, třeba karafiáty, a také dlouhé stopky. Ale on trval na svém, ať prý to nechám na něm, jen ať kvítka uháčkuji. Tak jsem uháčkovala několik kvítků, a také motýla. Když jsem měla práci hotovou chtěl ředitel Kořínek vědět, co za ni budu chtít. Já jsem v té době jednotlivé kytičky neprodávala, motýla jsem dělala vůbec poprvé, tak jsem mu řekla deset, patnáct korun za jednoho uháčkováného motýla. Když to uslyšel, jen nevěřičně vrtěl hlavou: Vy Valaši si neumíte svou práci ocenit, ani prodat, vy nikdy nezbohatnete! řekl. Koupím motýla za 10 korun a připnu ho klukovi na prdel! - Měl pravdu, nezbohatli jsme na té pracné kráse tenkrát, ani později."

Bláznivý nápad ředitele gobelínky Kořínka měl překvapivý úspěch. Po předvedení v Praze přišla objednávka na tři sta kusů kytiček a motýlů!

"To nebylo v silách jednoho člověka zvládnout," pousmála se paní Milada Jaroňová při té vzpomínce. "Musela jsem zaučit další děvčata."

Zašovské kytičky a krajky dosáhly největšího úspěchu právě na EXPO 1958 v Bruselu, kde spolu s uháčkovánými motýly zdobily vstupní halu československého pavilonu.

"Bylo to tenkrát velké uznání," zavzpomínala Mistry-

ně zašovské krajky paní Milada Jaroňová na bruselský úspěch a následné ocenění své práce. "Byl to i dobrý pocit z toho, že i když jsem byla doma, dokázala jsem si svou prací vydělat."

I ve svých 86 letech s radostí vzpomíná paní Milada Jaroňová na svou práci.

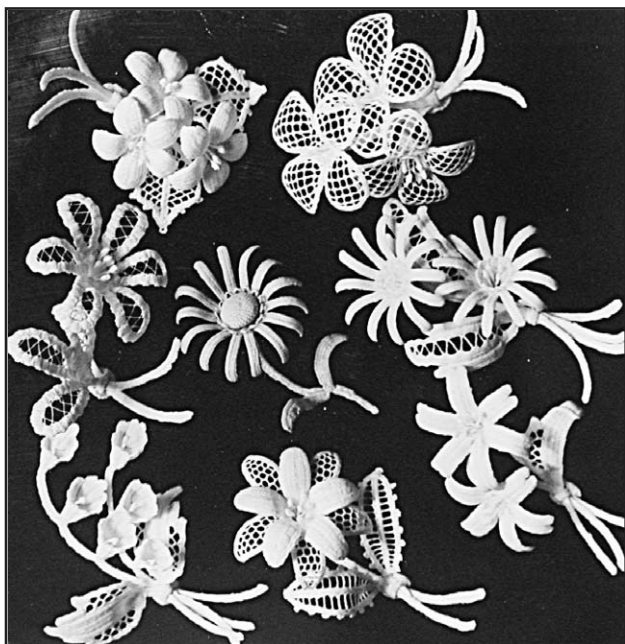
"Kromě kyticek jsem háčkovala také krajkové límce, když byly v módě. Většinou jsem pracovala podle předloh návrhárek z Prahy. Třeba mi poslaly nákres dečky, jen takové kolo a v něm puntíky. Nebylo to na co zachytit. Nejprve jsem musela uháčkovat puntíky, přistehovat je na podkladový materiál a potom sháčkovat. Všechno dělat ve vzduchu. To nebyla snadná práce, ale výsledek byl velice dobrý. Sama jsem háčkovala novoknězi Jaroslavu Nohavickovi, byl to můj bratranec, kněžské roucho k primicím, které měl v Zašové. Pro sebe jsem si uháčkovala rukavičky. Nejprve jsem musela uháčkovat rovný pásek a k tomu volánek. Háčkování jsem dělala kolem dokola, občas připasovala na svou ruku, zkoušela jestli to budu mít dost. Nejvíce práce mi dalo uháčkování prstů. Pořád jsem musela rukavičku zkoušet na ruku. Manželovi jsem musela uháčkovat kapesníček do kapsičky, když jsme chodili na ples. Vyčítal, že všem udělám a jemu nic. Kapesníček se mu líbil. Byl šťastný, že jsem mu ho udělala. Ještě kolem roku 1990 přinesla jedna paní časopis Dorku, ať jí podle vyobrazení uháčkují límec. Všem se líbil. Pro nevěstu Jarku Krestovou jsem v té době uháčkovala čelenku z jednotlivých zašovských kyticek.

Dostaly se mi do rukou také barevné příze z Německa, tak jsem z nich uháčkovala barevná kvítka. Různé barvy, i melírované. Nosila jsem je na modrém kostýmku. Pro malá děcka jsem dělala kopretinky.

Těch kyticek byly hory, to se nedá spočítat,"

dodala Milada Jaroňová. "Ale dělala jsem je ráda. Háčkovala jsem celé noci. Pro Brusel, pro Valašské muzeum, pro přátele - mně zůstalo už jen několik kousků. I teď se mi ještě někdy zdá o tom, že háčuju."

Paní Milada Jaroňová se také soukromě vzdělávala ve zpěvu a byla výbornou zpěvačkou. Vystupovala na místní ochotnické scéně v tolik populárních operetách, zpívala v kostelním sboru. Měla také ráda sport a patřila k zakládajícím členům zašovského tenisového oddílu. Stáří prožívá v penzionu důchodců v Rožnově pod Radhoštěm.

Zašovské kytičky Milady Jaroňové.

JITŘENKA SVOBODOVÁ

Narozena 1932 v Zašově, dcera paní Bohumily Ruskové. Původně tovární dělnice. V osmnácti letech odešla do Prahy do kursu psaní strojem, těsnopisu a češtiny. Pracovala v různých redakcích jako sekretářka, později archivářka a redaktorka. Při zaměstnání vystudovala střední školu, Filozofickou fakultu Karlovy univerzity obor archivnictví a při Fakultě žurnalistiky postgraduální studium mezinárodních vztahů. Posledních 22 let před důchodem působila v dokumentační redakci České tiskové kanceláře se zařazením redaktorka - dokumentaristka.

Háčkovala a pletla od dětství. První učitelkou jí byla její maminka paní Bohumila Rusková. Od své maminky se naučila techniku zašovských kytiček a začala tvořit vlastní vzory. V 70. letech minulého století navázala spolupráci s Ústředím lidové umělecké výroby. Schválili jí téměř stovku jejich vlastních vzorů a udělili titul Mistryně lidové umělecké výroby. Brněnská výtvarnice ÚLUV paní Eva Vítová s ní navázala kontakt a společně vytvořily nový artefakt - háčkované dózičky zdobené prvky zašovských kytiček. Paní Jitřenka Svobodová pak předkládala vlastní tvary a vzory krabiček.

Už dvě desetiletí zhotovuje a vystavuje drobnou prostorovou krajkou (vánoční ozdoby, andílky, ptáčky, betlém a pod.). Na část ozdob uveřejnila v roce 1984 návody v časopise Praktická žena. Každoročně se zúčastňuje velké vánoční výstavy Bonsai

klubu v Praze, krajkářských trhů Vzdělávacího spolku uměleckých řemesel a výstav Klubu lidové tvorby. Na přelomu let 1997 - 1998 uspořádala spolu s paní Bohumilou Ruskovou a paní Miladou Jaroňovou v Muzeu Valašského Meziříčí v zámku Kinských výstavu zašovských kyticek, krajky a dalších prací pod názvem Háčkované Vánoce, táž expozice byla pak součástí velké vánoční výstavy ve Vsetíně. Spolu s paní Bohumilou Ruskovou měla výstavu v muzeu v Benátkách nad Jizerou a ve Slaném.

Paní Jitřenka Svobodová učí techniku zašovské kyticčky ve Vzdělávacím spolku uměleckých řemesel a v Klubu lidové tvorby.

Zašovská kyticčka Jitřenky Svobodové.

DANUŠE TRTÍKOVÁ

Narozena roku 1953 patří k nejmladším tvůrkyním zašovských kytiček. Navázala na oblibu ručních prací a naučila se háčkovat zašovskou kytičku u paní Bohumily Ruskové.

O technice háčkování zašovských kytiček vypráví.

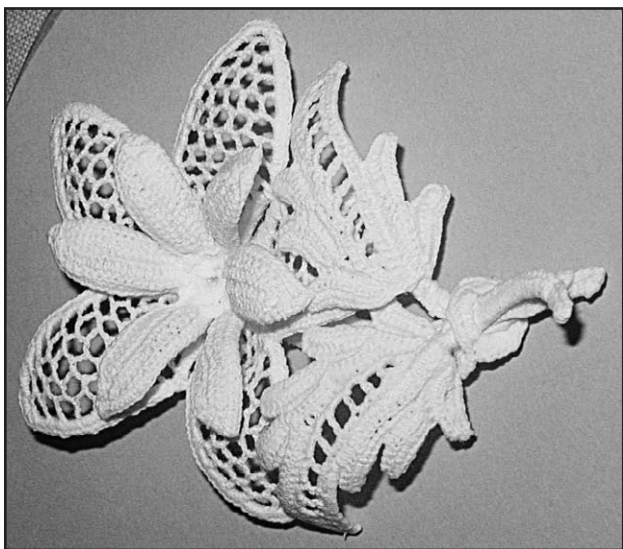
"I když existují kreslené předlohy, zkušená krajčářka uháčkuje kytičku z paměti. Člověk musí pochopit podstatu té práce. Vědět, co se smí a co ne, aby se pracně uháčkovaná kytička nakonec třeba nerozpadla. Háčkuje se z tenké osmdesátky kordonetky. Čím je nit tenčí, tím je víc oček, kytička jemnější a pěknější.

Háčkování má svou terminologii: krátké sloupky, dlouhé sloupky, polosloupky, řetízek, zadní nit a jiné. Pro nosnou konstrukci se používá hrubší školní příze. Pro jemnější práci také německé nitě, které jsou tenčí, hladší a rovnoměrnější. Na uháčkování jedné kytičky se spotřebuje téměř 60 m nitě a hodiny titěrné práce háčkem tak jemným, že spíš vypadá jako jehla. I když lze použít také barevnou nit, pro zašovskou kytičku je charakteristická barva bílá. Uháčkováním kytičky práce nekončí. Ta se musí vyvařit a naškrobit, škrob vytrít a kytička po rubové stránce vyžehlit. Dřív než kytička úplně vyschne a působením škrobu ztuhne, je jí potřeba pomocí nejrůznějších kolíčků natvarovat do konečné podoby. Po úplném vysušení je křehká kytička hotova. A když se kytička po čase zapráší nebo ušpiní, znovu se vyvaří a celý proces se škrobením, žehlením a tvarováním se zopakuje.

Háčkují se rostlinné motivy, lístečky, kvítky kopretiny a podobně. Charakteristickým rysem zašovské kytičky je prostorovost. Každá krajkářka má svůj styl tvarování, jakýsi rukopis. Já se snažím, aby mé kytičky byly plastické a vzdušné."

Kromě zašovských kytiček háčkuje Danuše Trtíková také ptáčky, motýly, košíčky, zvonečky, nebo sněhové vločky jako originální ozdobu vánočního stromku.

Zašovská kytička Danuše Trtíkové.

ZÁVĚREM

Ze vzpomínek paní Jitřenky Svobodové:

„V 70. letech dostal ÚLUV velkou objednávku na kytičky z Itálie, mělo to být asi 3000 kusů. Samozřejmě ženy, které pro ÚLUV pracovaly, to nemohly v daném termínu technicky zvládnout. Proto ÚLUV uspořádal v Uherském Hradišti kurs, učila v něm paní Milada Jaroňová a paní Bohumila Rusková. Navštěvovalo ho několik desítek žen, ale objednávku stejně nestihly splnit.

Nicméně kurs splnil svůj účel alespoň tím, že se háčkování zašovské kytičky rozšířilo.

Letos v květnu navštívila můj kurs paní Šohajková z Hradce Králové, která původně bydlela v Uherském Hradišti a zmíněný kurs navštěvovala. Paní Šohajková dnes sama v Hradci Králové několik žen v háčkování zašovských kytiček vyučuje. Její práce sice většinou kopírují tehdejší vzory, ovšem háčkování má velice pěkné.“

Háčkování a zvláště háčkování zašovských kytiček nebylo výsadou jen několika zašovských žen. V minulosti to byla například Anna Nohavicová, zvaná Graclíková, znamenitě háčkovala Ludmila Krčmářová od Stračkového chodníku, zvaná Štramberová. V současnosti Ota Maleňáková, paní Sadílková a její snacha Jarka Nohavicová, Julka Macková (provdaná Kameníková), která dnes žije v Praze. A jistě se najdou i další. Některé vytvářejí krásné a křehké předměty háčkováním pro potěšení své i pro potěšení rodiny a přátel. Jen několik z nich vystupuje se svou prací na veřejnosti. Tak vzniká dojem, jakoby umění zašovských kytiček zanikalo. Právě v současné době se však otevírá prostor pro oživení této jedinečné tradice, jejíž nositelky tvůrčím způsobem stále vytvářejí nové prvky této originální ruční práce, typické právě pro obec Zašovou.

Milada Jaroňová.

ZAŠOVÁ

Vesnice leží na jižním úpatí Veřovických vrchů, uprostřed Rožnovského údolí, mezi městy Rožnov pod Radhoštěm a Valašským Meziříčím.

Založena na počátku 14. stol. V r. 1714 její majitelé, Žerotínové položili základy nového kostela, zasvěceného Panně Marii Zašovské, který nahradil starý dřevěný kostelík. Se založením obce je spojena pověst o lesním zákoutí s pramenem vody a kapličkou Panny Marie, kterou nechal vybudovat moravský rytíř jako poděkování za svou záchranu, když prchal před Tatary. Toto lesnaté údolí se nazývá Stračka a zvelebili je mniši řádu Trinitářů, pro které byl v r. 1728 postaven v obci klášter. Znamenitou vodu z lesního pramene ve Stračce denně čerpají poutníci, obyvatelé Zašové i lidé z okolí.

Po uzavření kláštera, za císaře Josefa II., byly budovy využity pro školu, později také pro první gobelínovou manufakturu, kterou založil malíř Rudolf Schlattauer. Po deseti letech byla výroba gobelínů přeložena do Valašského Meziříčí, kde existuje dodnes.

Klášterní objekty dnes využívá Ústav sociální péče.

Chráněnou památkou je budova někdejšího klášterního kostela z let 1725 - 1728, jeho dvě věže byly dokončeny roku 1768. Na oltáři se nachází pozdně gotický obraz Madony Zašovské z 15. století. Před kostelem je socha sv. Jana Nepomuckého z 18. století a kamenný kříž z roku 1805.

V obci a jejím okolí se nachází více než 20 pomníků, kapliček, božích muk a dalších památek náboženského charakteru.

První neděli v červenci se v Zašové koná hlavní pouť. Přijíždí sem mnoho poutníků a dalších hostů.

V roce 1896 byla v obci postavena obecná škola, v roce 1811 otevřena klášterní dívčí škola, roku 1963 otevřena nová devítiletá škola a z původní školy zřízen Dětský domov.

Již od roku 1889 je ve vsi pošta, od roku 1891 vlakové nádraží a od roku 1928 kino. Po roce 1980 byla vybudována nová mateřská školka, nová budova obecního úřadu, nové kino s tělocvičnou a zdravotní středisko. V obci je celá řada sportovních hřišť - kopaná, tenis, volejbal a závodiště horských kol a motokrosu, deset obchodů, restaurací a bufetů a desítky provozoven podnikatelů, výrobních závodů a řemeslných dílen.

Každoročně se v obci koná výstava domácích zvířat.

V Zašové a v její části Veselá žije 2750 obyvatel v 850 domech.

V obci se narodila nebo působila řada významných osobností: Alois Zátopek - zakladatel české nauky o seizmologii, spisovatelé - František Staviňoha, Richard Sobotka, J. O. Bor, hudební skladatelé - Ferdinand Škrobák, Jan Polách, Miroslav Borovička, umělci - Milada Jaroňová - autorka známých zašovských kyticek, Jitřenka Svobodová, Dana Trtíková, Václav Jaroň, Václav Holáň a další.

Roku 2000 získala obec nový obecní znak, který pochází ze starodávné obecní pečeti z roku 1425, doplněný o heraldiku lva ze znaku Žerotínů a kříž řádu Trinitářů.

ZASZOWA

Wieś leży na północnym podnóżu Wierchów Wierzowickich, wśród doliny Rożnowskiej, między miastami Rożnow p. Radhostem i Walašské Meziříčí.

Założona na początku XIV wieku. W 1714 roku właściciele, państwo Zerocinów położyli we wsi fundamenty nowego kościoła pielgrzymkowego Panny Marii Zaszowskiej, który zastąpił stary kościółek drewniany. Z założeniem wsi związana jest opowieść o leśnym zakątku z źródłem wody i kapliczką Panny Marji, którą zbudował rycerz na podziękowanie za swoje uratowanie, kiedy uciekał przed Tatarami. Tę leśną dolinę nazywaną później Straczką, uporządkowali mnisi z zakonu Trinitariuszy, dla których był w 1728 roku zbudowany klasztor. Wyśmienitą wodę z źródła leśnego w Straczcze czerpią codziennie pielgrzymi i inni odwiedzający Zaszową.

Po zamknięciu klasztoru za cesarza Józefa II., budynki zostały wykorzystane dla szkoły, później i dla pierwszej manufaktury gobelinowej, którą założył malarz artysta Rudolf Schlattauer. Po dziesięciu latach manufakturę przełożono do Walašského Meziříčí, gdzie istnieje do dziś.

Obiekty klasztoru wykorzystuje dziś Zakład Opieki Socjalnej.

Chronioną pamiątką jest budowla byłego kościoła klasztornego z lat 1725 - 1728, jego dwie wieże dokończone były w 1768 roku. Na ołtarzu znajduje się późnogotycki obraz Madonny Zaszowskiej z XV wieku. Przed kościołem jest posąg Jana Niepomucnego z XVIII wieku i kamienny krzyż z 1805 roku.

We wsi i okolicy znajduje się ponad 20 pomników, kapliczek i Bożych Męk i innych pamiątek charakteru religijnego.

Tradycyjnie w Zaszowej odbywają się Zaszowskie pielgrzymki, zawsze pierwszą niedzielę lip-

cową. Przyjeżdża mnóstwo pielgrzymków i innych gości.

W 1896 roku w wsi zbudowano szkołę, w 1963 roku otworzono szkołę nową, dziewięcioletnią i w starej szkole dzisiaj jest Dom Dziecka.

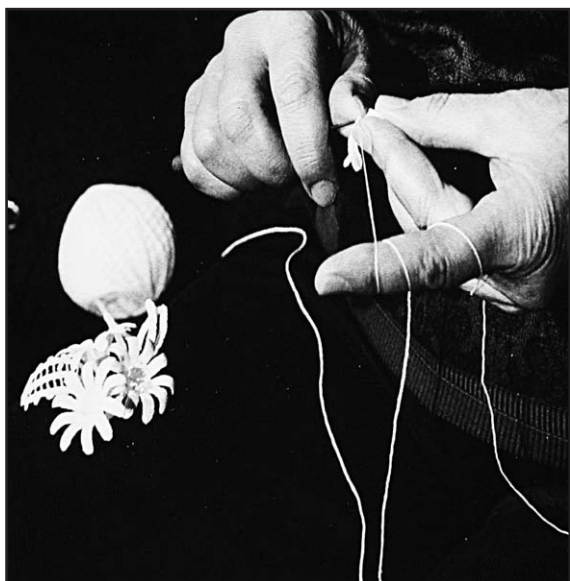
Już od roku 1889 we wsi jest poczta, od 1891 roku stacja kolejowa i od 1928 kino. Po 1980 roku wybudowano przedszkole, nowy budynek Urzędu Gminnego, nową salę sportową i Ośrodek lekarski. We wsi jest mnóstwo boisk sportowych - do piłki nożnej, tenisa, siatkówki, teren dla rowerów górskich i motokrosu.

Corocznie odbywają się wystawy zwierząt domowych.

W Zaszowej i jej części Wesela żyje 2750 obywateli w 850 domach.

We wsi urodziło się lub działało mnóstwo wybitnych osobowości: Alois Zatopek - założyciel czeskiej nauki o seizmografii, literaci - František Stavinoha, Richard Sobotka, J. O. Bor, muzycy - Ferdinand Škrobák, Jan Polách, Miroslav Borovička, artyści - Milada Jaroňková - autorka przesławionych kwiatków zaszowskich, Jitřenka Svobodová, Dana Trtíková, Václav Jaroň, Václav Holář i inni.

W 2000 roku wieś uzyskała nowy znak gminy, który pochodzi z starodawnej gminnej pieczęci z 1425 roku, dopełnionej o heraldykę lwa w znaku Żerocinów i o krzyż zakona Trinitariuszy.

KWIATKI ZASZOWSKIE

Ta oryginalna praca szydełkowana jest typowa dla wołoskiej wsi Zaszowa. Charakterystycznym rysem kwiatku zaszowskiego jest powietrzność i przestrzenność. Biała przędza zwyraźnia kruchość pojedynczych kwiatów i całych bukietów, cienie i półcienie dotwarzają wrażenie przestrzenności.

Do szydełkowania kwiatów służą motywy roślinne, listeczki, kwiatki itp. Kobiety często szydełkują też ptaszki, motyle, koszyczki, dzwonki czy płatki śniegu. Doświadczonej szydełkującej niepotrzebna jest instrukcja, potrafi na pamięć naśladować już gotowe motywy, często też sama motyw w twórczy sposób opracuje i wykona.

Do wyroby zaszowskiego kwiatka potrzebna jest zręczność, cierpliwość, dobry wzrok i fantazja. Na uszydełkowanie jednego kwiatka zużytkuje się niemal 60 metrów nici i dzień niewyobrażalnie trudnej miniaturnej pracy szydełkiem tak cienkim, iż bardziej jak igła wygląda. Im nić jest cieńsza, tym więcej oczek, kwiatek większy i ładniejszy. Jeden listek tworzy 18 oczek. Kiedy listków jest dosyć, uszydełkuje się środek, przyłączając listki kwiatowe, łodyga i kwiat złoczenia jest na świecie. Do wykonania jednego kwiatka potrzeba wszystko to powtórzyć trzykrotnie oraz uszydełkować wstążkę do przywiązania. Potem już tylko kwiatek wyprać, uprasować, namoczyć w skróbii ziemniaczanej i ukształtować. Po doskonałym wyschnięciu praca jest gotowa.

Kwiatki zaszowskie samę tworzą zdobny element, ale mogą być też używane jako dodatki do odzieży.

Kwiatek zaszowski powstał z szydełkowanej koronki irlandzkiej. Umiejętność szydełkować koronkę irlandzką zdobywały kobiety w szkole klasztornej. W szkołach podstawowych prac ręcznych

uczyły nauczycielki industrialne.

Zaszowskie szydełkujące wzbogaciły koronkę irlandzką własnymi wzorami i ich ułożeniem, z rozwojem twórczości miejscowej była później nazwana zaszowską koronką.

Wyjęciem szydełkowanych motywów przyrodniczych z koronki irlandzkiej, kwiatów i liści, powstały zdobne elementy jako samodzielne dodatki odzieżowe.

W 1947 roku niezwykle zręczna szydełkująca Milada Jaroňová tym dotąd płasko haftowanym motywom dodała trzeci rozmiar i połączeniem kilku motywów szydełkowaną wstążką wykonała oryginalny przestrzenny artefakt. Tak oto powstał kwiatek zaszowski.

Największy sukces zdobyły kwiatki zaszowskie na wystawie Expo 1958 w Brukseli, gdzie twórcy pawilonu czechosłowackiego użyli do udekorowania hali wejściowej 2000 różnych kwiatków i 25 motyli koronkowych, uszydełkowanych przez panią Miladę Jaroňová. Jury międzynarodowa tą ekspozycję oceniła srebrnym medalem wystawy światowej.

Za twórczy wkład na polu twórczości ludowej uzyskała pani Milada Jaroňová Wyróżnienie honorowe i tytuł Mistrzyni koronki zaszowskiej.

Do najbardziej doniosłych szydełkujących należą pani **Otylka Jaroňová** (1870 - 1950), Mistrzyni artystycznej produkcji ludowej w dziedzinie koronki zaszowskiej pani **Bohumila Ruskova** (ur. 1910), autorka kwiatka zaszowskiego i Mistrzyni koronki zaszowskiej p. **Milada Jaroňova** (ur. 1917), Mistrzyni ludowej produkcji artystycznej p. **Jitřenka Svobodová** (ur. 1932) i najmłodsza szydełkująca zaszowskich kwiatków pani **Dana Trtíková**.

Poděkování za pomoc při získávání materiálu o zašovských kytíčkách patří paní Miladě Jaroňové, Bohumile Ruskové, Mgr. Jitřence Svobodové, Danuši Trtíkové, panu Zdeňkovi Porubovi, starostce Obecního úřadu v Zašové ing. Anně Mikoškové.

PRAMENY:

Prokešová Růžena: Irská háčkovaná krajka.
Zašovské noviny.

Kulturní delegace z polského města Śrem na výstavce zašovských kytíček.

Richard Sobotka

ZAŠOVSKÉ KYTIČKY

Úvodní strana: Zašovská kytička Milady Jaroňové
Obrázek v závěru: Ruce Milady Jaroňové

Text, foto, reprofoto a grafická úprava © Richard Sobotka

Překlad do polštiny © Jolana Sobotková.

Tato publikace je se souhlasem autora k dispozici ZDARMA
pouze na adrese <http://www.zar.cz>

Veškerá práva vyhrazena.
Žádná část tohoto díla nesmí být přenášena nebo reprodukována
bez předchozího písemného souhlasu držitele práv.